

Atyayika Chikitsa (Acute Management)
An Ayurvedic Perspective

Dr. Santhosh B.

Introduction

- **Falsehood still prevail**
- **Era of Bruhatrayi**
- **Evolution of Rasashastra**
- **Ayurveda = Slow**

Objective

- To have an outlook over the
Aatyayika chikitsa in Ayurveda

Amarakosha

स्यात्पञ्चता कालधर्मो दिष्टान्तः प्रलयोऽत्ययः

अन्तो नाशो द्वयोर्मृत्युर्मरणं निधनोऽस्त्रियाम् 2/8/116

अत्ययोऽतिक्रमे दण्डे विनाशे दोषकृच्छृयोः

Ayurveda

- Ashtangas
- Swasthasya swaasthya rakshanam
- Aatyayika chikitsa ???

Metaphors

- यथा प्रज्वलितं वेश्म परिषिञ्चति वारिणा....

charaka

- प्रदीप्तागारवद्भिषक्...

vagbhata

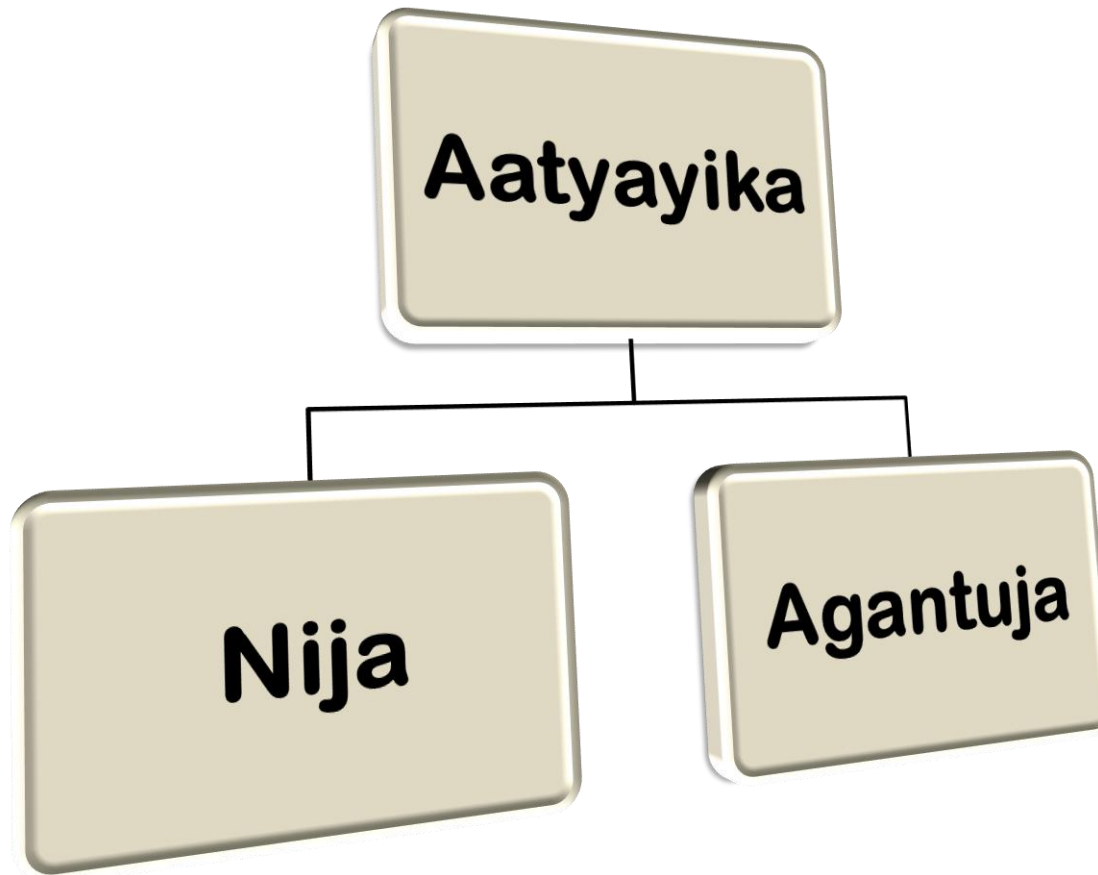

Circumstances

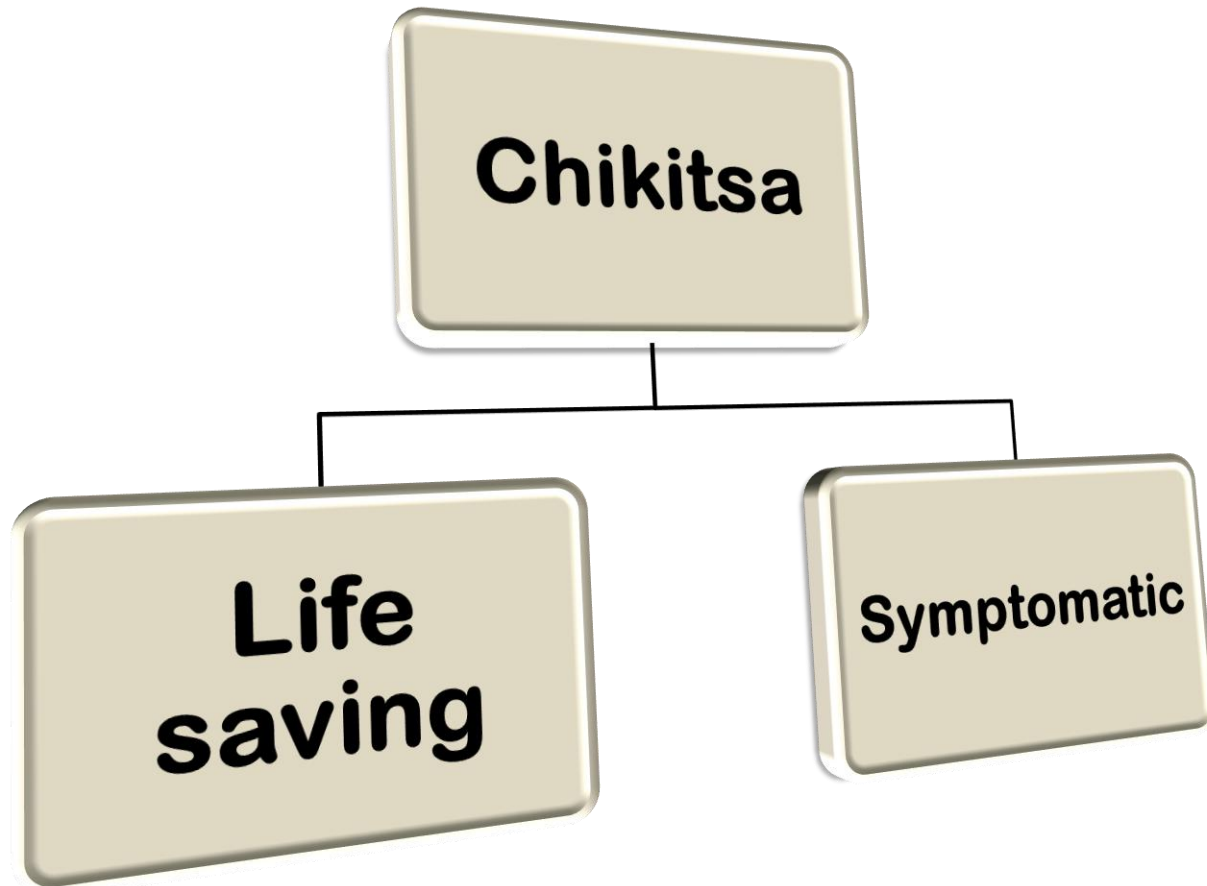
- ... स किञ्चित्कालमागन्तु...
- वातजानसाध्यानाचक्षते.. महात्ययिकत्वाद्....

charaka

Classification

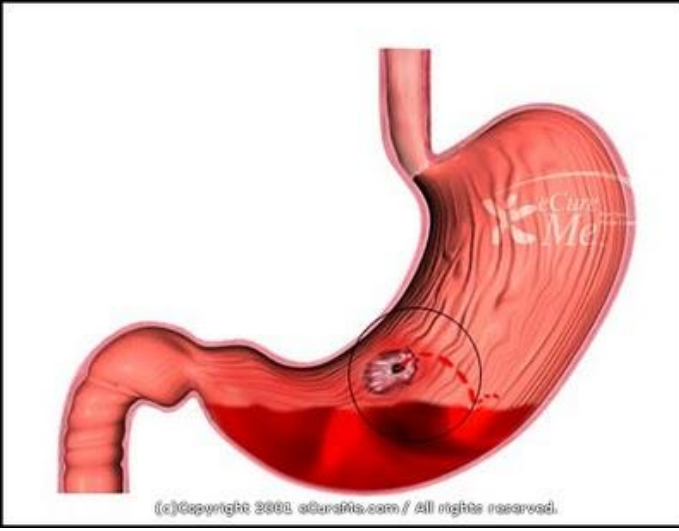
Classification

Sadyo vrana

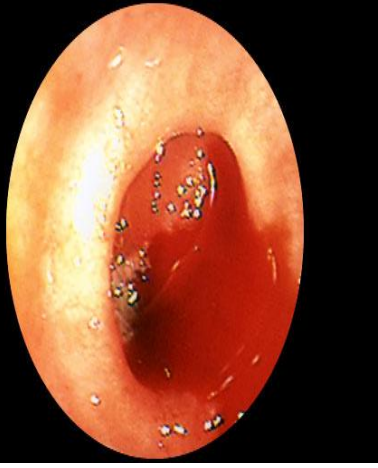
Su.chi. @ 2

- छिन्नं भिन्नं तथा विद्धं क्षतं....
-असृगतिस्त्रवेत्
- रक्तक्षयद्रुजस्तत्र करोति पवनो भृशम्
- देहस्य रुधिरं मूलं.....

Aamashaya

- आमाशयस्थे रुधिरे रुधिरं छर्दयेत् पुनः
आध्मानमतिमात्रं च शूलं च भृशदारुणम्
- आमाशयस्थे रुधिरे वमनं पथ्यमुच्यते

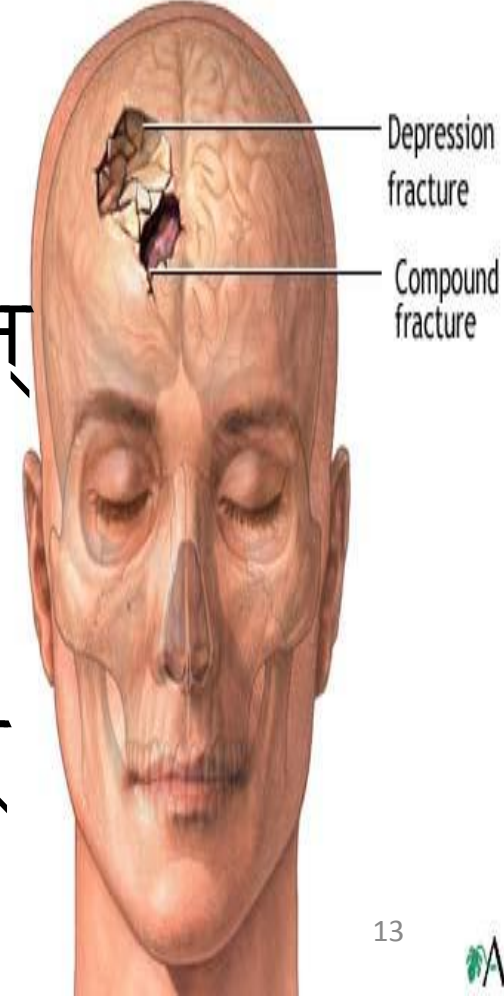

Pakwashaya

- पक्वाशयगते चापि रुजो गौरवमेव च शीतता चाप्यधो नाभेः खेभ्यो रक्तस्य चागमः
- पक्वाशयमस्थे देयं च विरेचनमसंशयम्

Uttamaanga

- ये व्रणा विवृताः.....सीव्येद्विधिनोक्तेन बध्नीयद्वाढमेव च
- शिरसोऽपहृते शल्ये बालवर्तिं निवेशयेत्
बालवर्त्यामदत्तायां मस्तुलुङ्गं व्रणात् स्रवेत्
- मस्तुलुङ्गाद्विना भिन्ने कपाले मधुसर्पिषी
दत्त्वा ततो निबध्नीयात् सप्ताहं पिबेद्धृतम्

Karna - Akshi

- कर्णं स्थानादपहृतं स्थापयित्वा यथास्थितम्
सीव्येद्यथोक्तं तैलेन स्रोतश्चभिप्रतर्पयेत्
- भिन्नं नेत्रमकर्मण्यमभिन्नं लम्बते तु यत्
तन्निवेश्य यथास्थानमव्याविद्धसिरं शनैः
पीडयेत् पाणिना सम्यक् पद्मपत्रान्तरेण तु...

Shakha

- शाखासु पतितांस्तिर्यक् प्रहारन् विवृतान् भृशम्
सीव्येत् सम्यङ्निवेश्याशु सन्ध्यस्थीन्यनुपूर्वशः
बद्ध्वा वेल्लीतकेनाशु ततस्तैलेन सेचयेत्
चर्मणा गोफणाबन्धः कार्यो यो वा हितो भवेत्

Udara

उदरान्मेदसो वर्तिर्निर्गता यस्य देहिनः

कषायभस्ममृत्कीर्णां बद्ध्वा सूत्रेण सूत्रवित्

अग्नितप्तेन शस्त्रेण छिन्द्यान्मधुसमायुतम्

Gaatra

गात्रादपहृतेऽन्यस्मात् स्नेहवर्तिं प्रवेशयेत्

कृते निशोणिते चापि विधिः सद्यः क्षते हितः

Marma

- वासयेत्तैलपूर्णायां द्रोण्यां मांसरसाशनम्....

Naasa

- नासां सन्नं विवृत्तां वा ऋज्वी कृत्वा शलाकया
पृथङ्नासिकयोर्नाड्यौ द्विमुखौ संप्रवेशयेत्
ततः पटेन संवेष्ट्य घृतसेकं प्रदापयेत्

Dhoomopahata

Su. Su. 12/30-34

श्वसिति क्षौति चात्यर्थमप्याधमति कासते.....

..... सीदत्यथ च मूर्च्छति.. ..

सर्पिरिक्षुरसं द्राक्षां पयो वा शर्कराम्बु वा
मधुराम्लौ रसौ वाऽपि वमनाय प्रदापयेत्

वमतः कोष्ठशुद्धिः स्याद्धूमगन्धश्च नश्यति
विधिनाऽनेन शाम्यन्ति सदनक्षवथुज्वराः

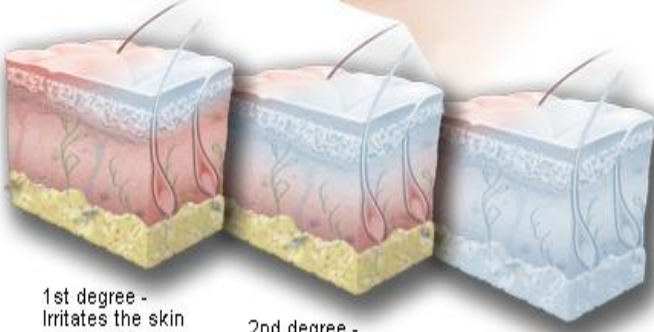
Acute management in Ayurveda - Dr.
Santhosh B

Aatapa

Frostbite

1st degree - Irritates the skin

2nd degree - Blisters but has no major damage

3rd degree - Involves all layers of the skin and causes permanent tissue damage

© 2008 MedicineNet, Inc.

उष्णवातातपैर्दग्धे

शीतः कुर्यो विधिः सदा

शीतवर्षानिलैर्दग्धे

स्निग्धमुष्णं च शस्यते

Pranashita Shalya

- **Samanya Lakshana**
- **Vishesha Lakshana**

Shalyapaniya

- **Pratiloma**
- **Anuloma**
- **Fifteen methods**

Garbhini

गर्भिणी प्रथमदिवसात् प्रभृति नित्यं प्रहृष्टा
शुच्यलङ्कृता शुक्लवसना.....

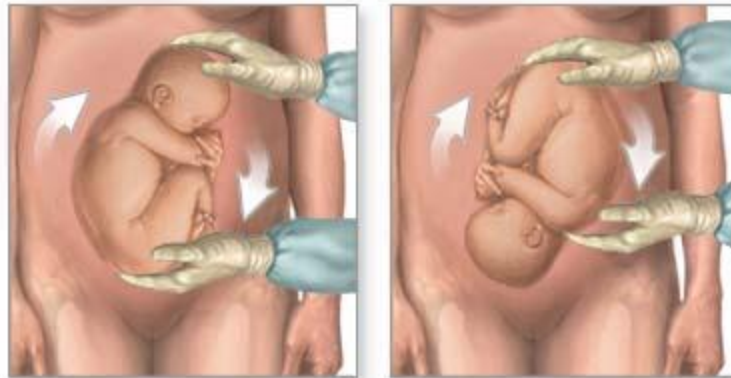
गर्भसङ्गे तु योनि धूपयेत् कृष्णसर्पनिर्मोकेण
पिण्डीतकेन वा

बध्नीयद्धिरण्यपुष्पीमूलं हस्तपादयो
धारयेत् सुवर्चलां विशल्यां वा

Moodagarbha

- नातोऽन्यत् कष्टतममस्ति यथा
मूढगर्भशल्योद्धरणम्

External version

Rakta Stambhana

- संधानं स्कन्दनं चैव पाचनं दहनं तथा...

Jaatakarma

Acute management in Ayurveda - Dr.
Santhosh.B

WUNDER PHOTO.net

Graasa shalya

- ग्रासशाल्ये तु कण्ठासक्ते निःशङ्कमनवबुद्धं स्कन्धे
मुष्टिनाऽभिहन्यात् स्नेहं मद्यं पानीयं वा पाययेत्

Urakshata (Charaka)

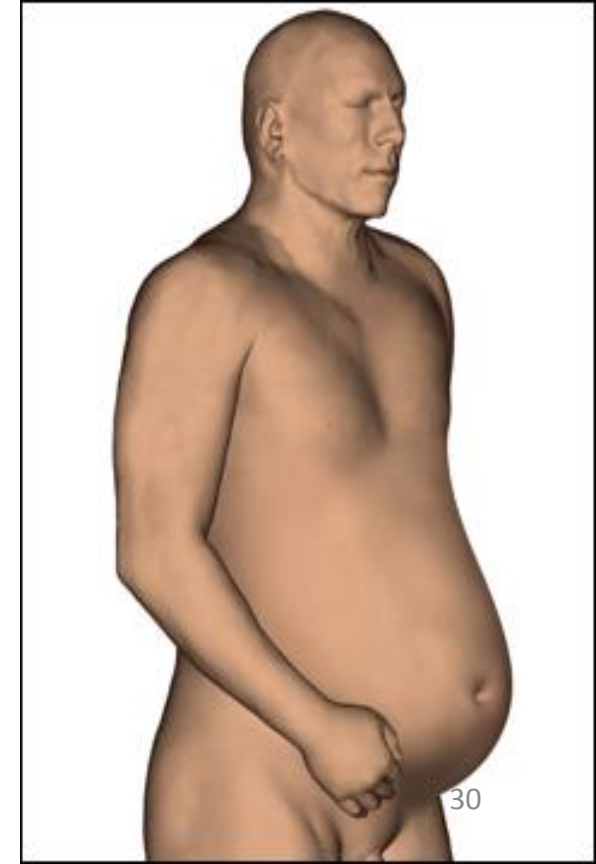
उरो मत्वा क्षतं लाक्षां पयसा मधुसंयुताम्
सद्य एव पिबेज्जीर्णे पयसाऽद्यात् सशर्करम्
पार्श्वबस्तिरुजी चाल्पपित्ताग्निस्तां सुरयुताम्
भिन्नविट्कः समुस्तातिविषापाठां सवत्सकाम्

Udara

- अक्रियायां ध्रुवो मृत्युः क्रियायां संशयो भवेत्..

..... विषमस्मै प्रयोजयेत्

Shwaasa

- हिक्काश्वासादितं स्निग्धैरादौ स्वेदैरुपाचरेत्
आक्तं लवणतैलेन नडीप्रस्तर संकरैः
- यथाऽद्रिकुञ्जेष्वर्काशुतप्तं विष्यन्दते हिमम्
श्लेष्मा तप्तः स्थिरो देहे स्वेदैर्विष्यन्दते

Visha

- आदौ हृदयं रक्ष्यं तस्यावरणं पिबेद्यथालाभम्
मधुसर्पिर्मज्जपयोगाइरिकमथ गोमयरसं वा...
- तरुरिव मूलच्छेदादंशच्छेदान्न वृद्धिमेति विषम्
आचूषणमानयनं जलस्य सेतुर्यथा तथाऽरिष्टाः
- पीतं वमनैः सद्यो हरेद्विरेकैर्द्वितीयो तु
- विषपानं दष्टानां विषपीते दंशनं चान्ते

Madatyaya

- ये विषस्य गुणाः प्रोक्तस्तेऽपि मद्ये प्रतिष्ठिताः
तस्मान्मिथ्योपयुक्तेन भवत्युग्रो मदात्ययः
- प्राणाः प्राणभृतामन्नं तदयुक्त्या निहन्त्यसून्
विषं प्राणहरं तच्च युक्तियुक्तं रसायनम्

Vatavyadhi

- हर्ष तोद रुगायाम शोथ स्तम्भ ग्रहादयः
स्विन्नस्याशु प्रशाम्यन्ति मार्दवं चोपजायते

Shoola

- **Hingu Triguna taila**
- **Gangadhara churna**
- **Ajamoda**

Qualities

- **Vyavayi**
- **Yogavahi**
- **Teekshna**
- **Ushna**
- **sukshma**

Modalities

- **Vamana**
- **Virechana**
- **Basti**
- **Nasya**
- **Dhupana**
- **Lepa , snehapana etc**

Applied Aspect

- **To avoid vaidyakruta Atyaya classification of :**
 - ✓ Marma
 - ✓ Nidana
 - ✓ Sira
 - ✓ Vishas
 - ✓ Ayogya for panchakarma
 - ✓ Chikitsa sutra

How can it be practiced?

- **Thorough knowledge**
- **Apta - Teacher**
- **Clinical Exposure**
- **Strong Confidence**

Conclusion

- **Atyayika chikitsa – not new to Ayurveda**
- **Covers both Treatment and prevention**
- **Ayurvedic concept – modern technology**

SAVE WATER. SAVE LIFE.

Thank you.
cause supported by Venfield